УДК 37.014.5:811(4-6ЄС)(045)
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.202-205

Сліпенко Вікторія Олександрівна
доктор філософії (011 освітні, педагогічні науки), доцент
кафедра іноземних мов
Уманський державний педагогічний університет, м.Умань, Україна
v.s.slipenko@udpu.edu.ua
http://orcid.org/0000-0003-0123-4645

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті розглянуто особливості мовної освітньої політики Європейського Союзу (ЄС), що представлені освітніми програмами та практичними заходами для підвищення рівня мовної компетентності своїх громадян. Дослідження проблеми проведено із застосуванням інструментарію методів аналізу, синтезу та узагальнення, що використовувались для визначення основних напрямів реалізації мовної політики ЄС, а також при розробленні пропозицій вдосконалення мовної освітньої політики України. Зроблено висновок, що володіння іноземними мовами у країнах ЄС належить до основних компетенцій, як і вміння писати, читати і рахувати. Кожна країна повинна проводити у галузі вивчення мов цілеспрямовану мовну політику. Констатовано, що досвід розвитку мовної компетенції громадян, накопичений у країнах Євросоюзу, може бути використаний і у нашій країні, особливо основні концепції мовної політики – навчання мов протягом усього життя та мультилінгвізм. Перспективи подальших досліджень заслуговують питання подальшого вивчення досвіду країн-членів ЄС, а також розробка українських державних програм мовної політики, які спрямовані на подолання перешкод спілкування між Україною та ЄС.

Ключові слова: мовна політика, Європейський Союз, компетентність, мультилінгвізм, навчання мов.

Вступ. Із кожним роком потреба у використанні та застосуванні іноземних мов зростає. Знання іноземної мови стає життєвою необхідністю не тільки у професійній діяльності, навчальному процесі та на ринку праці, а і у повсякденному житті, адже мова завжди була та залишається невід'ємним компонентом загальнолюдської культури. Недаремно, на Лісабонській конференції 2000 року володіння мовами було включено до п'яти «ключових компетенцій» (key competencies), а на засіданні Європарламенту у грудні 2006 року володіння іноземними мовами віднесено до розширеного списку із восьми «ключових компетенцій», які необхідні людині для повноцінного життя у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, невирішеної раніше загальної проблеми. Особливий внесок у розробку мовної політики Європейського Союзу здійснили зарубіжні вчені: Б.Гаврінг, Р.Белл, І.Савикьєне, А.Сормунен та ін. Серед українських дослідників, праці яких присвячено мовним питанням необхідно виділити В.Горбатенко, О.Калиновську, А.Корж, В.Кулика, О.Медведєва, Л.Нагорної, В.Радчука та ін. Окремі аспекти державної мовної політики в Україні досліджено у працях Д.Ареля, Ю.Бестерс, О.Медведєва, Л.Нагорної, О.Ткаченка, Є.Плахути, В.Радчука, М.Стріхи, С.Шульмана та ін.

Водночас мовна освітня політика країн Європейського Союзу, всупереч значній актуальності цього питання, досі залишається недостатньо дослідженою, зокрема не узагальнені результати дослідників цього напряму для отримання системної картини проблеми, а також імплементації європейського досвіду на терени українського суспільства.

Метою нашого дослідження є огляд особливостей та практичних заходів, які здійснюються країнами Європейського Союзу для підвищення рівня мовної компетентності своїх громадян.

Методи дослідження. Дослідження проблеми проведено із застосуванням інструментарію методів аналізу, синтезу та узагальнення, що використовувались для визначення основних напрямів реалізації мовної політики ЄС, а також при розробленні пропозицій вдосконалення мовної освітньої політики України.

Виклад основного матеріалу. Мовна ситуація у сучасній Європі виглядає наступним чином: у країнах Євросоюзу проживають понад 490 мільйонів людей. Євросоюз (27 країн-членів ЄС) має 23 офіційні мови, які представляють три мовні сім'ї – індоєвропейську (більшість мов), фінно-угорську (естонську, угорську та фінська) та семітська (єдина – мальтійська мова). Кожна з цих мов є «робочою мовою», тобто всі офіційні документи видаються на всіх 23 мовах, усіма офіційними мовами проходять будь-які наради. Наприклад, для забезпечення усного перекладу робочої наради 23 офіційними мовами ЄС одночасно потрібно 69 перекладачів [2]. Крім офіційних мов у нормативних документах ЄС виділяють ще понад 60 так званих «регіональних мов» і «мов національних меншин», котрими розмовляють близько 50 мільйонів осіб (наприклад, валлійська, кашубська, мірандська, фризька та інші) [3].

Найпоширенішою «рідною мовою» для громадян Євросоюзу є німецька мова – вона є мовою спілкування для 18% населення. У той же час, близько 38% населення ЄС розуміє та розмовляє англійською мовою (відсотковий показник наводиться без урахування Великобританії та Ірландії).

Цілком очевидно, що мовна політика європейської спільноти базується на повазі до права кожного громадянина говорити своєю мовою (стаття 22 Хартії Європейського Союзу про фундаментальні права громадянина), тобто, формально статус регіональної мови, у цьому аспекті, мало чим відрізняється від статусу офіційної мови. Євросоюз ніколи не ставив за мету запровадження однієї спільної мови для усіх громадян ЄС мови [4].

Вивчення мов, як і все, що стосується галузі освіти, входить у сферу відповідальності кожної окремо взятої європейської держави, відповідні структури Євросоюзу відіграють лише координуючу та допоміжну ролі. Координуючим центром з мовної політики Євросоюзу є відповідний Комісар Європейської комісії. З 2007 по лютий 2010 року комісар Леонард Орбан (Румунія) відповідав виключно за мовну політику ЄС (Commissioner for Multilingualism).

З лютого 2010 року комісаром призначено Андрулла Василіу (Androulla Vassiliou) з Кіпру, яка має дещо більше широкі функції і займається крім мовної політики спільними питаннями освіти, культу-

© Сліпенко В. О.

ри та справами молоді (Commissioner for Education, Culture, Multilingualism and Youth). Тим не менш, те, що за мовну політику та вивчення мов у адміністративних структурах ЄС відповідає посадова особа у ранзі міністра, свідчить про те велике значення, яке надається формуванню мовної компетенції громадян Євросоюзу. Завдання комісара – довести до свідомості кожного, наскільки вивчення іноземних мов є важливим для економіки та соціальної сфери [5].

Варто зазначити, що основними засадами формування мовної компетенції у громадян Євросоюзу є: по-перше необхідність мовної освіти протягом усього життя і по-друге мультилінгвізм (або «багатомовність»). Освітня політика Євросоюзу формується на основі інтегрованої програми «Освіта протягом усього життя» (Lifelong Learning Programme 2007-2013) [6]. Цей документ визначає всі питання освітньої політики Євросоюзу на період з 2007 по 2013 рік, у тому числі питання вивчення мов [1].

Програма складається з чотирьох основних програм: проєкт «Comenius» (на прізвище чеського педагога-гуманіста 17 століття Яна Коменського), програма «Erasmus» (на прізвище відомого гуманіста 16 століття Еразма Роттердамського), програма «Leonardo da Vinci» (на прізвище великого діяча епохи італійського Відродження), програма «Grundvig» Миколи Грундтвіга), та двох додаткових програм: «Загальна програма» (Transversal programme) та проєкт «Жан Моне» (на прізвище одного із засновників Євросоюзу). Кожна із зазначених програм має свої завдання та відповідне фінансування [2, 7].

Найбільш відомим проєктом у рамках програми «Освіта протягом усього життя» є так звана програма «Еразмус», у рамках якої за останні 20 років у міжуніверситетських обмінах прийняли участь понад два мільйони студентів. Програм із обміну студентів та професорсько-викладацького складу університетів «Еразмус» (ERASMUS – European Region Action Scheme for the Mobility of University Students) існує з 1987 року та об'єднує понад 4000 закладів вищої освіти у 31 країні. У програмі «Еразмус Мундус» беруть участь й інші ЗВО.

У програмі «Comenius» окреслено проблеми освіти, у тому числі питання вивчення іноземних мов у початковій та середній школі. Програма «Леонардо Да Вінчі» фокусується на професійно-технічній освіті. Програма «Грундтвіг», займається, проблемами навчання іноземних мов дорослого населення.

Разом з тим, у межах своєї компетентності, зазначені програми стимулюють громадян до вивчення іноземних мов на всіх освітніх рівнях протягом усього життя, розробляють та впроваджують інноваційні методи вивчення іноземних мов, поширюють навчальну літературу для тих, хто вивчає іноземні мови, створюють умови для мовної практики (поїздки, обміни, конференції, з'їзди та ін.). Висунута у програмі теза про необхідність освіти протягом усього життя, у тому числі й вивчення іноземних мов протягом усього життя, є, на наш погляд, надзвичайно важливою. Окреслені терміни для реалізації цієї мети впродовж 2020–2030 рр. [8].

Другим основним принципом, на якому базується вся концепція вивчення мов у країнах Євросоюзу, є Multilingualism («мультилінгвізм» або «багатомовність»). Радою європейських міністрів у Барселоні було поставлено за мету: кожен громадянин повинен володіти крім своєї рідної мови ще двома іноземними мовами. Ця концепція стала основою для створення активної стратегії навчання іноземних мов на основі різних загальноєвропейських програм.

У 2013 році було введено в дію план заходів «Заходи з розвитку вивчення мов та мовної різноманіття», який об'єднав три глобальні напрями: 1) вивчення іноземних мов протягом всього життя – від дошкільного віку до зрілості; 2) покращення якості навчання іноземним мов, 3) створення мовного середовища, що сприяє кращому вивченню мов. У новітній програмі «Загальна та професійна – освіта 2020» здатність спілкуватися іноземною мовою як і раніше розглядається як ключова компетенція. Водночас, слід зазначити, що незважаючи на велику увагу, що приділяється питанням вивчення іноземних мов на загальноєвропейському рівні, поставлені цілі реалізуються у повному обсязі.

Статистика, що відображає рівень володіння громадянами Європейських країн іноземними мовами наступна: найбільш широко використовуваними мовами є (у міру спадання) – англійська (наприклад, в Швеції – 88% від населення, Мальта – 87%, Нідерланди – 87%, Данія – 86%), німецька, французька (Литва – 80%, Латвія – 70%, Естонія – 66%), іспанський та італійський – 56% населення ЄС може підтримати розмову однією іноземною мовою. Проте, 28% населення володіють, окрім своєї рідної, ще двома іноземними мовами. Наразі, кожен п'ятий громадянин Євросоюзу активно вивчає хоча б одну іноземну мову. Водночас, понад 40% громадян ЄС заявляють про тому, що не володіють жодною мовою, окрім своєї рідної. У семи країнах до двох третин населення не знають жодної іноземної мови – в Ірландії, Італії, Португалії приблизно 64%, у Румунії, Іспанії, Угорщині близько 71%, у Великій Британії 70%. Згідно зі статистичними даними, близько 11% усіх малих та середніх підприємств країн ЄС, а це порядку одного мільйона фірм, втратили контракти з партнерами через мовний бар'єр, що виник [2].

Стислі рамки статті не дозволяють детально проаналізувати практичні заходи щодо розвитку мовної компетенції. Проте, основними напрямками мовної політики ЄС такі: вивчення окремих предметів на різних рівнях навчання іноземною мовою, креативність, якомога більш раннє навчання однієї (двох) іноземних мов, міжкультурна компетенція (знайомство з іншими культурами, толерантність, повага до них), створення сприятливого мовного середовища (у житті, навчанні, на роботі), де звучать різні мови, створюються умови для їх вивчення, підтримка нових інформаційних та комунікаційних технологій, створення «Європейського індикатора мовної компетенції» (критеріїв оцінки мовної компетенції, єдиних для всіх країн ЄС) [8].

З 1998 року практично всі школярі в Європі вивчають як мінімум одну іноземну мову. Дві обов'язкові іноземні мови вивчаються у таких країнах як Бельгія (фламандський регіон), Німеччина, Швейцарія, Греція, Польща, Данія, Естонія, Фінляндія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Швеція, Словенія, Словаччина, Румунія, Сербія та Кіпр (58%). Винятком є Ірландія, де учні вивчають ірландську та англійську мови, але жодну з них не можна вважати іноземною.

Кількість навантаження з їх вивчення на тиждень у середній школі становить 3-5 годин. Як правило, вивчення іноземної мови починається з 3 класу, у Норвегії, Люксембурзі, Мальті – з першого класу. У Бельгії та Іспанії передбачено обов'язкове навчання іноземних мов з дошкільного віку. Мови, що вивчаються в середній школі: англійська мова – 93%, французька – 33%, німецька – до 20%, На останньому місці в Євросоюзі знаходиться датська мова як іноземна – 1% [5, 6].

Аналіз літератури свідчить, що і керівництво за-

кладів вищої освіти проводить достатньо велику роботу зі стимулювання студентів до вивчення мов та розвитку мультилінгвізму. Окрім спеціальних мовних курсів вивчення іноземної мови здійснюється як складова вивчення спеціальних предметів (наприклад, японська мова як частина предмета «Електроніка» з наступним стажуванням в Японії), а також як позанавчальна діяльність. Заклади вищої освіти є також центрами реалізації різних міжнародних студентських обмінів, які роблять великий внесок у формування мовної компетенції.

У документі, розробленим Єврокомісією, «Заходи щодо розвитку вивчення мов та мовного різноманіття», передбачено такі практичні заходи у сфері вищої освіти:

– кожен університет повинен розробити та втілювати у життя чітку «мовну політику», яка визначає роль та завдання університету з вивчення іноземних мов;

– кожен студент має пройти навчання за кордоном, як мінімум, один семестр, та отримати відповідну мовну підготовку як частину своєї загальної професійної підготовки;

– мовна політика університету повинна включати також заходи щодо розвитку та вивчення національної або регіональної мов [9].

Своєю чергою, створена незалежною організацією «Європейський мовний союз» (European Language Council – ELC) асоціація HELP – «Мовна політика у вищій освіті» (Higher Education Language Policy) ставить за свою мету реалізацію наступних завдань: кожен студент повинен здійснювати комунікацію як мінімум на двох іноземних мовах, він має володіти новітніми технологіями покращення свого мовного рівня у майбутньому, у тому числі при вивченні нових іноземних мов, а також мати досвід роботи в інших країнах.

Форми організації занять з навчання мов можуть бути різні, можна назвати лише деякі з них, що реалізуються в країнах ЄС у рамках програми «Навчання мов протягом усього життя» і фінансовані з бюджету:

– самостійне вивчення іноземних мов основі пропонованих навчальних матеріалів – курси для самостійного вивчення на CD, DVD, електронні підручники, різноманітні навчальні матеріали.

– Телебачення та радіо – велика кількість різних теле- та радіокурсів.

– Інтернет – відео та аудіокурси, найрізноманітніші навчальні матеріали.

– Заняття з викладачем – як правило, у вечірній час.

– Навчання на робочому місці – безкоштовні курси, організовані роботодавцем за профілем компанії.

– Заняття з партнером (так зване «тандемне» навчання») – два носії різних мов навчають один одного (особисто чи через Інтернет).

З огляду на отримані результати, вважаємо за необхідне запропонувати низку державних заходів, спрямованих на подолання мовних перешкод між Євросоюзом та Україною. На нашу думку, запровадження державної мовної політики необхідно шляхом розроблення та виконання загальнодержавних регіональних і спеціальних програм, підтримки громадських ініціатив, а також шляхом налагодження співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування й громадськими організаціями.

Зрештою, розробити та започаткувати спеціалізовані державні програми, спрямовані на підвищення комунікативної спроможності українських громадян, а також запровадити державне фінансування для досягнення цих цілей. Державну мовну політику України слід проводити на засадах науково обґрунтованого поєднання всього перспективного, що вже витримало випробовування часом, з урахуванням загальноєвропейських тенденцій і досвіду розв'язання подібних проблем іншими європейськими державами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Володіння іноземними мовами у країнах ЄС належить до основних компетенцій, як і вміння писати, читати і рахувати. Кожна країна повинна проводити у галузі вивчення мов цілеспрямовану мовну політику. Досвід розвитку мовної компетенції громадян, накопичений у країнах Євросоюзу, може бути використаний і у нашій країні, особливо основні концепції мовної політики – навчання мов протягом усього життя та мультилінгвізм. Заслуговує на увагу і досвід розробки університетами власної мовної політики, а також шляхи та методи її реалізації. Перспективи подальших досліджень заслуговують питання подальшого вивчення досвіду країн-членів ЄС, а також розробка українських державних програм мовної політики, які спрямовані на подолання перешкод спілкування між Україною та ЄС.

Список використаної літератури

1. Framework for the European survey on language competences. Commission of the European Communities, 2007. 11 p.
2. Hoskins B. Learning to learn: What is it and can it be measured? Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 132 p.
3. Kelly M. European Profile for Language Teacher Education. University of Southampton, 2004. 45 p.
4. Phillipson R. English-Only Europe? Challenging Language Policy. Routledge, 2013. 256 p.
5. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2014 – 2016. Commission of the European Communities, 2013. 29 p.
6. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 20 p.
7. Speaking for Europe. Languages in the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 16 p.
8. The diversity of language teaching in the European Union. A Report to the European Commission. Directorate General for Education & Culture. Centre for European Research, 2017. 135 p.
9. The European Indicator of Language Competence. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Commission of the European Communities, 2015. 21 p.

References

1. Framework for the European survey on language competences. (2007) Commission of the European Communities.
2. Hoskins B. (2008). Learning to learn: What is it and can it be measured? Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
3. Kelly M. (2004). European Profile for Language Teacher Education. University of Southampton.
4. Phillipson R. (2013) English-Only Europe? Challenging Language Policy: Routledge.
5. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2014 – 2016. (2013). Commission of the European Communities.
6. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. (2008).

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
7. Speaking for Europe. (2008). Languages in the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
8. The diversity of language teaching in the European Union. (2017). A Report to the European Commission. Directorate General for Education & Culture. Centre for European Research.
9. The European Indicator of Language Competence. (2015). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Commission of the European Communities.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2023 р.
Стаття прийнята до друку 20.03.2023 р.

Slipenko Viktoriia
Ph.D in Education, Associate Professor
Department of Foreign languages
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

PECULIARITIES OF THE LANGUAGE EDUCATIONAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

Abstract. The need to apply foreign languages is constantly growing. Knowledge of a foreign language becomes a vital necessity not only in professional activities, the educational process, on the labor market, but also in everyday life, because language has always been and remains an integral component of universal human culture. At the same time, the language education policy of the European Union countries, despite the significant relevance of this issue, still remains researched insufficiently, in particular, the results of researchers in this area have not been generalized to obtain a systemic picture of the problem, as well as the implementation of European experience in the field of Ukrainian society. The purpose of research is to review the peculiarities and practical measures implemented by the countries of the European Union to improve the level of language competence of their citizens. The article examines the features of the language education policy of the European Union, represented by educational programs and practical measures to increase the level of language competence of its citizens. A number of state measures aimed at overcoming language barriers between the European Union and Ukraine have been proposed. The study of the problem was carried out using a toolkit of methods of analysis, synthesis and generalization, which were used to determine the main directions of implementation of the language policy of the EU, as well as in the development of proposals for improving the language education policy of Ukraine. It was concluded that the mastery of foreign languages in the EU countries belongs to the basic competencies, as well as the ability to write, read and count. Each country should implement a purposeful language policy in the field of language learning. It was established that the experience of developing the language competence of citizens, accumulated in the countries of the European Union, can be used in our country as well, especially the main concepts of language policy - language learning throughout life and multilingualism. Worthy of attention is the experience of universities developing their own language policy, as well as the ways and methods of its implementation.

Key words: language policy, European Union, competence, multilingualism, language learning.

УДК 37.014.5:811(4-6ЄС)(045)
DOI: 10.24144/2524-0609.2023.52.202-205

Сліпенко Вікторія Олександрівна
доктор філософії (011 освітні, педагогічні науки), доцент
кафедра іноземних мов
Уманський державний педагогічний університет, м.Умань, Україна
v.s.slipenko@udpu.edu.ua
http://orcid.org/0000-0003-0123-4645

ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Анотація. У статті розглянуто особливості мовної освітньої політики Європейського Союзу (ЄС), що представлені освітніми програмами та практичними заходами для підвищення рівня мовної компетентності своїх громадян. Дослідження проблеми проведено із застосуванням інструментарію методів аналізу, синтезу та узагальнення, що використовувались для визначення основних напрямів реалізації мовної політики ЄС, а також при розробленні пропозицій вдосконалення мовної освітньої політики України. Зроблено висновок, що володіння іноземними мовами у країнах ЄС належить до основних компетенцій, як і вміння писати, читати і рахувати. Кожна країна повинна проводити у галузі вивчення мов цілеспрямовану мовну політику. Констатовано, що досвід розвитку мовної компетенції громадян, накопичений у країнах Євросоюзу, може бути використаний і у нашій країні, особливо основні концепції мовної політики – навчання мов протягом усього життя та мультилінгвізм. Перспективи подальших досліджень заслуговують питання подальшого вивчення досвіду країн-членів ЄС, а також розробка українських державних програм мовної політики, які спрямовані на подолання перешкод спілкування між Україною та ЄС.

Ключові слова: мовна політика, Європейський Союз, компетентність, мультилінгвізм, навчання мов.

Вступ. Із кожним роком потреба у використанні та застосуванні іноземних мов зростає. Знання іноземної мови стає життєвою необхідністю не тільки у професійній діяльності, навчальному процесі та на ринку праці, а і у повсякденному житті, адже мова завжди була та залишається невід'ємним компонентом загальнолюдської культури. Недаремно, на Лісабонській конференції 2000 року володіння мовами було включено до п'яти «ключових компетенцій» (key competencies), а на засіданні Європарламенту у грудні 2006 року володіння іноземними мовами віднесено до розширеного списку із восьми «ключових компетенцій», які необхідні людині для повноцінного життя у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, невирішеної раніше загальної проблеми. Особливий внесок у розробку мовної політики Європейського Союзу здійснили зарубіжні вчені: Б.Гаврінг, Р.Белл, І.Савикьєне, А.Сормунен та ін. Серед українських дослідників, праці яких присвячено мовним питанням необхідно виділити В.Горбатенко, О.Калиновську, А.Корж, В.Кулика, О.Медведєва, Л.Нагорної, В.Радчука та ін. Окремі аспекти державної мовної політики в Україні досліджено у працях Д.Ареля, Ю.Бестерс, О.Медведєва, Л.Нагорної, О.Ткаченка, Є.Плахути, В.Радчука, М.Стріхи, С.Шульмана та ін.

Водночас мовна освітня політика країн Європейського Союзу, всупереч значній актуальності цього питання, досі залишається недостатньо дослідженою, зокрема не узагальнені результати дослідників цього напряму для отримання системної картини проблеми, а також імплементації європейського досвіду на терени українського суспільства.

Метою нашого дослідження є огляд особливостей та практичних заходів, які здійснюються країнами Європейського Союзу для підвищення рівня мовної компетентності своїх громадян.

Методи дослідження. Дослідження проблеми проведено із застосуванням інструментарію методів аналізу, синтезу та узагальнення, що використовувались для визначення основних напрямів реалізації мовної політики ЄС, а також при розробленні пропозицій вдосконалення мовної освітньої політики України.

Виклад основного матеріалу. Мовна ситуація у сучасній Європі виглядає наступним чином: у країнах Євросоюзу проживають понад 490 мільйонів людей. Євросоюз (27 країн-членів ЄС) має 23 офіційні мови, які представляють три мовні сім'ї – індоєвропейську (більшість мов), фінно-угорську (естонську, угорську та фінська) та семітська (єдина – мальтійська мова). Кожна з цих мов є «робочою мовою», тобто всі офіційні документи видаються на всіх 23 мовах, усіма офіційними мовами проходять будь-які наради. Наприклад, для забезпечення усного перекладу робочої наради 23 офіційними мовами ЄС одночасно потрібно 69 перекладачів [2]. Крім офіційних мов у нормативних документах ЄС виділяють ще понад 60 так званих «регіональних мов» і «мов національних меншин», котрими розмовляють близько 50 мільйонів осіб (наприклад, валлійська, кашубська, мірандська, фризька та інші) [3].

Найпоширенішою «рідною мовою» для громадян Євросоюзу є німецька мова – вона є мовою спілкування для 18% населення. У той же час, близько 38% населення ЄС розуміє та розмовляє англійською мовою (відсотковий показник наводиться без урахування Великобританії та Ірландії).

Цілком очевидно, що мовна політика європейської спільноти базується на повазі до права кожного громадянина говорити своєю мовою (стаття 22 Хартії Європейського Союзу про фундаментальні права громадянина), тобто, формально статус регіональної мови, у цьому аспекті, мало чим відрізняється від статусу офіційної мови. Євросоюз ніколи не ставив за мету запровадження однієї спільної мови для усіх громадян ЄС мови [4].

Вивчення мов, як і все, що стосується галузі освіти, входить у сферу відповідальності кожної окремо взятої європейської держави, відповідні структури Євросоюзу відіграють лише координуючу та допоміжну ролі. Координуючим центром з мовної політики Євросоюзу є відповідний Комісар Європейської комісії. З 2007 по лютий 2010 року комісар Леонард Орбан (Румунія) відповідав виключно за мовну політику ЄС (Commissioner for Multilingualism).

З лютого 2010 року комісаром призначено Андрулла Василіу (Androulla Vassiliou) з Кіпру, яка має дещо більше широкі функції і займається крім мовної політики спільними питаннями освіти, культу-

© Сліпенко В. О.

ри та справами молоді (Commissioner for Education, Culture, Multilingualism and Youth). Тим не менш, те, що за мовну політику та вивчення мов у адміністративних структурах ЄС відповідає посадова особа у ранзі міністра, свідчить про те велике значення, яке надається формуванню мовної компетенції громадян Євросоюзу. Завдання комісара – довести до свідомості кожного, наскільки вивчення іноземних мов є важливим для економіки та соціальної сфери [5].

Варто зазначити, що основними засадами формування мовної компетенції у громадян Євросоюзу є: по-перше необхідність мовної освіти протягом усього життя і по-друге мультилінгвізм (або «багатомовність»). Освітня політика Євросоюзу формується на основі інтегрованої програми «Освіта протягом усього життя» (Lifelong Learning Programme 2007-2013) [6]. Цей документ визначає всі питання освітньої політики Євросоюзу на період з 2007 по 2013 рік, у тому числі питання вивчення мов [1].

Програма складається з чотирьох основних програм: проєкт «Comenius» (на прізвище чеського педагога-гуманіста 17 століття Яна Коменського), програма «Erasmus» (на прізвище відомого гуманіста 16 століття Еразма Роттердамського), програма «Leonardo da Vinci» (на прізвище великого діяча епохи італійського Відродження), програма «Grundvig» Миколи Грундтвіга), та двох додаткових програм: «Загальна програма» (Transversal programme) та проєкт «Жан Моне» (на прізвище одного із засновників Євросоюзу). Кожна із зазначених програм має свої завдання та відповідне фінансування [2, 7].

Найбільш відомим проєктом у рамках програми «Освіта протягом усього життя» є так звана програма «Еразмус», у рамках якої за останні 20 років у міжуніверситетських обмінах прийняли участь понад два мільйони студентів. Програм із обміну студентів та професорсько-викладацького складу університетів «Еразмус» (ERASMUS – European Region Action Scheme for the Mobility of University Students) існує з 1987 року та об'єднує понад 4000 закладів вищої освіти у 31 країні. У програмі «Еразмус Мундус» беруть участь й інші ЗВО.

У програмі «Comenius» окреслено проблеми освіти, у тому числі питання вивчення іноземних мов у початковій та середній школі. Програма «Леонардо Да Вінчі» фокусується на професійно-технічній освіті. Програма «Грундтвіг», займається, проблемами навчання іноземних мов дорослого населення.

Разом з тим, у межах своєї компетентності, зазначені програми стимулюють громадян до вивчення іноземних мов на всіх освітніх рівнях протягом усього життя, розробляють та впроваджують інноваційні методи вивчення іноземних мов, поширюють навчальну літературу для тих, хто вивчає іноземні мови, створюють умови для мовної практики (поїздки, обміни, конференції, з'їзди та ін.). Висунута у програмі теза про необхідність освіти протягом усього життя, у тому числі й вивчення іноземних мов протягом усього життя, є, на наш погляд, надзвичайно важливою. Окреслені терміни для реалізації цієї мети впродовж 2020–2030 рр. [8].

Другим основним принципом, на якому базується вся концепція вивчення мов у країнах Євросоюзу, є Multilingualism («мультилінгвізм» або «багатомовність»). Радою європейських міністрів у Барселоні було поставлено за мету: кожен громадянин повинен володіти крім своєї рідної мови ще двома іноземними мовами. Ця концепція стала основою для створення активної стратегії навчання іноземних мов на основі різних загальноєвропейських програм.

У 2013 році було введено в дію план заходів «Заходи з розвитку вивчення мов та мовної різноманіття», який об'єднав три глобальні напрями: 1) вивчення іноземних мов протягом всього життя – від дошкільного віку до зрілості; 2) покращення якості навчання іноземним мов, 3) створення мовного середовища, що сприяє кращому вивченню мов. У новітній програмі «Загальна та професійна – освіта 2020» здатність спілкуватися іноземною мовою як і раніше розглядається як ключова компетенція. Водночас, слід зазначити, що незважаючи на велику увагу, що приділяється питанням вивчення іноземних мов на загальноєвропейському рівні, поставлені цілі реалізуються у повному обсязі.

Статистика, що відображає рівень володіння громадянами Європейських країн іноземними мовами наступна: найбільш широко використовуваними мовами є (у міру спадання) – англійська (наприклад, в Швеції – 88% від населення, Мальта – 87%, Нідерланди – 87%, Данія – 86%), німецька, французька (Литва – 80%, Латвія – 70%, Естонія – 66%), іспанський та італійський – 56% населення ЄС може підтримати розмову однією іноземною мовою. Проте, 28% населення володіють, окрім своєї рідної, ще двома іноземними мовами. Наразі, кожен п'ятий громадянин Євросоюзу активно вивчає хоча б одну іноземну мову. Водночас, понад 40% громадян ЄС заявляють про тому, що не володіють жодною мовою, окрім своєї рідної. У семи країнах до двох третин населення не знають жодної іноземної мови – в Ірландії, Італії, Португалії приблизно 64%, у Румунії, Іспанії, Угорщині близько 71%, у Великій Британії 70%. Згідно зі статистичними даними, близько 11% усіх малих та середніх підприємств країн ЄС, а це порядку одного мільйона фірм, втратили контракти з партнерами через мовний бар'єр, що виник [2].

Стислі рамки статті не дозволяють детально проаналізувати практичні заходи щодо розвитку мовної компетенції. Проте, основними напрямками мовної політики ЄС такі: вивчення окремих предметів на різних рівнях навчання іноземною мовою, креативність, якомога більш раннє навчання однієї (двох) іноземних мов, міжкультурна компетенція (знайомство з іншими культурами, толерантність, повага до них), створення сприятливого мовного середовища (у житті, навчанні, на роботі), де звучать різні мови, створюються умови для їх вивчення, підтримка нових інформаційних та комунікаційних технологій, створення «Європейського індикатора мовної компетенції» (критеріїв оцінки мовної компетенції, єдиних для всіх країн ЄС) [8].

З 1998 року практично всі школярі в Європі вивчають як мінімум одну іноземну мову. Дві обов'язкові іноземні мови вивчаються у таких країнах як Бельгія (фламандський регіон), Німеччина, Швейцарія, Греція, Польща, Данія, Естонія, Фінляндія, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, Швеція, Словенія, Словаччина, Румунія, Сербія та Кіпр (58%). Винятком є Ірландія, де учні вивчають ірландську та англійську мови, але жодну з них не можна вважати іноземною.

Кількість навантаження з їх вивчення на тиждень у середній школі становить 3-5 годин. Як правило, вивчення іноземної мови починається з 3 класу, у Норвегії, Люксембурзі, Мальті – з першого класу. У Бельгії та Іспанії передбачено обов'язкове навчання іноземних мов з дошкільного віку. Мови, що вивчаються в середній школі: англійська мова – 93%, французька – 33%, німецька – до 20%, На останньому місці в Євросоюзі знаходиться датська мова як іноземна – 1% [5, 6].

Аналіз літератури свідчить, що і керівництво за-

кладів вищої освіти проводить достатньо велику роботу зі стимулювання студентів до вивчення мов та розвитку мультилінгвізму. Окрім спеціальних мовних курсів вивчення іноземної мови здійснюється як складова вивчення спеціальних предметів (наприклад, японська мова як частина предмета «Електроніка» з наступним стажуванням в Японії), а також як позанавчальна діяльність. Заклади вищої освіти є також центрами реалізації різних міжнародних студентських обмінів, які роблять великий внесок у формування мовної компетенції.

У документі, розробленим Єврокомісією, «Заходи щодо розвитку вивчення мов та мовного різноманіття», передбачено такі практичні заходи у сфері вищої освіти:

– кожен університет повинен розробити та втілювати у життя чітку «мовну політику», яка визначає роль та завдання університету з вивчення іноземних мов;

– кожен студент має пройти навчання за кордоном, як мінімум, один семестр, та отримати відповідну мовну підготовку як частину своєї загальної професійної підготовки;

– мовна політика університету повинна включати також заходи щодо розвитку та вивчення національної або регіональної мов [9].

Своєю чергою, створена незалежною організацією «Європейський мовний союз» (European Language Council – ELC) асоціація HELP – «Мовна політика у вищій освіті» (Higher Education Language Policy) ставить за свою мету реалізацію наступних завдань: кожен студент повинен здійснювати комунікацію як мінімум на двох іноземних мовах, він має володіти новітніми технологіями покращення свого мовного рівня у майбутньому, у тому числі при вивченні нових іноземних мов, а також мати досвід роботи в інших країнах.

Форми організації занять з навчання мов можуть бути різні, можна назвати лише деякі з них, що реалізуються в країнах ЄС у рамках програми «Навчання мов протягом усього життя» і фінансовані з бюджету:

– самостійне вивчення іноземних мов основі пропонованих навчальних матеріалів – курси для самостійного вивчення на CD, DVD, електронні підручники, різноманітні навчальні матеріали.

– Телебачення та радіо – велика кількість різних теле- та радіокурсів.

– Інтернет – відео та аудіокурси, найрізноманітніші навчальні матеріали.

– Заняття з викладачем – як правило, у вечірній час.

– Навчання на робочому місці – безкоштовні курси, організовані роботодавцем за профілем компанії.

– Заняття з партнером (так зване «тандемне» навчання») – два носії різних мов навчають один одного (особисто чи через Інтернет).

З огляду на отримані результати, вважаємо за необхідне запропонувати низку державних заходів, спрямованих на подолання мовних перешкод між Євросоюзом та Україною. На нашу думку, запровадження державної мовної політики необхідно шляхом розроблення та виконання загальнодержавних регіональних і спеціальних програм, підтримки громадських ініціатив, а також шляхом налагодження співпраці між органами державної влади, місцевого самоврядування й громадськими організаціями.

Зрештою, розробити та започаткувати спеціалізовані державні програми, спрямовані на підвищення комунікативної спроможності українських громадян, а також запровадити державне фінансування для досягнення цих цілей. Державну мовну політику України слід проводити на засадах науково обґрунтованого поєднання всього перспективного, що вже витримало випробовування часом, з урахуванням загальноєвропейських тенденцій і досвіду розв'язання подібних проблем іншими європейськими державами.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Володіння іноземними мовами у країнах ЄС належить до основних компетенцій, як і вміння писати, читати і рахувати. Кожна країна повинна проводити у галузі вивчення мов цілеспрямовану мовну політику. Досвід розвитку мовної компетенції громадян, накопичений у країнах Євросоюзу, може бути використаний і у нашій країні, особливо основні концепції мовної політики – навчання мов протягом усього життя та мультилінгвізм. Заслуговує на увагу і досвід розробки університетами власної мовної політики, а також шляхи та методи її реалізації. Перспективи подальших досліджень заслуговують питання подальшого вивчення досвіду країн-членів ЄС, а також розробка українських державних програм мовної політики, які спрямовані на подолання перешкод спілкування між Україною та ЄС.

Список використаної літератури

1. Framework for the European survey on language competences. Commission of the European Communities, 2007. 11 p.
2. Hoskins B. Learning to learn: What is it and can it be measured? Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 132 p.
3. Kelly M. European Profile for Language Teacher Education. University of Southampton, 2004. 45 p.
4. Phillipson R. English-Only Europe? Challenging Language Policy. Routledge, 2013. 256 p.
5. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2014 – 2016. Commission of the European Communities, 2013. 29 p.
6. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 20 p.
7. Speaking for Europe. Languages in the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community, 2008. 16 p.
8. The diversity of language teaching in the European Union. A Report to the European Commission. Directorate General for Education & Culture. Centre for European Research, 2017. 135 p.
9. The European Indicator of Language Competence. Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Commission of the European Communities, 2015. 21 p.

References

1. Framework for the European survey on language competences. (2007) Commission of the European Communities.
2. Hoskins B. (2008). Learning to learn: What is it and can it be measured? Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
3. Kelly M. (2004). European Profile for Language Teacher Education. University of Southampton.
4. Phillipson R. (2013) English-Only Europe? Challenging Language Policy: Routledge.
5. Promoting Language Learning and Linguistic Diversity: An Action Plan 2014 – 2016. (2013). Commission of the European Communities.
6. Recommendations from the Business Forum for Multilingualism established by the European Commission. (2008).

Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
7. Speaking for Europe. (2008). Languages in the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Community.
8. The diversity of language teaching in the European Union. (2017). A Report to the European Commission. Directorate General for Education & Culture. Centre for European Research.
9. The European Indicator of Language Competence. (2015). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council. Commission of the European Communities.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2023 р.
Стаття прийнята до друку 20.03.2023 р.

Slipenko Viktoriia
Ph.D in Education, Associate Professor
Department of Foreign languages
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Ukraine

PECULIARITIES OF THE LANGUAGE EDUCATIONAL POLICY OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

Abstract. The need to apply foreign languages is constantly growing. Knowledge of a foreign language becomes a vital necessity not only in professional activities, the educational process, on the labor market, but also in everyday life, because language has always been and remains an integral component of universal human culture. At the same time, the language education policy of the European Union countries, despite the significant relevance of this issue, still remains researched insufficiently, in particular, the results of researchers in this area have not been generalized to obtain a systemic picture of the problem, as well as the implementation of European experience in the field of Ukrainian society. The purpose of research is to review the peculiarities and practical measures implemented by the countries of the European Union to improve the level of language competence of their citizens. The article examines the features of the language education policy of the European Union, represented by educational programs and practical measures to increase the level of language competence of its citizens. A number of state measures aimed at overcoming language barriers between the European Union and Ukraine have been proposed. The study of the problem was carried out using a toolkit of methods of analysis, synthesis and generalization, which were used to determine the main directions of implementation of the language policy of the EU, as well as in the development of proposals for improving the language education policy of Ukraine. It was concluded that the mastery of foreign languages in the EU countries belongs to the basic competencies, as well as the ability to write, read and count. Each country should implement a purposeful language policy in the field of language learning. It was established that the experience of developing the language competence of citizens, accumulated in the countries of the European Union, can be used in our country as well, especially the main concepts of language policy - language learning throughout life and multilingualism. Worthy of attention is the experience of universities developing their own language policy, as well as the ways and methods of its implementation.

Key words: language policy, European Union, competence, multilingualism, language learning.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

НАУКОВИЙ ВІСНИК УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ISSN 2524-0609

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Збірник наукових праць

Випуск 1(52)

Ужгород – 2023

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Випуск 1 (52) ’ 2023

– науково-практичний журнал у галузі педагогіки, в якому висвітлюються актуальні питання методології та історії педагогіки, теорії і практики навчання, теорії і практики виховання, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки, соціальної роботи, сучасних педагогічних технологій та інших галузей педагогічної науки.

Редакційна колегія

Головний редактор:
Бартош Олена – кандидат педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Заступник головного редактора:
Козубовська Ірина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)

Члени редколегії:
Воротникова Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)
Голоніч Ян – доктор філософії у галузі соціальної роботи, Університет Коменського в Братіславі (Словаччина)
Данко Дана – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)
Канюк Олександра – кандидат педагогічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)
Кузьма Ірина – кандидат педагогічних наук, Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)
Микитенко Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Львівський національний університет імені Івана Франка (Україна)
Олексюк Наталія – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)
Опачко Магдалина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Оросова Рената – доктор філософії у галузі педагогіки, Кошицький університет імені Павла Йозефа Шафарика (Словаччина)
Повідайчик Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Попадич Олена – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Попович Анна – кандидат соціологічних наук, доцент, Ужгородський національний університет (Україна)
Розлуцька Галина – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Сміла Йоанна – доктор педагогічних наук, доцент, Жешувський Університет (Польща)
Сокол Мар’яна – доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний медичний університет імені І.Я.Горбачевського (Україна)
Станчак Ярослав – доктор філософії у галузі соціальної роботи, доцент, Університет Коменського в Братіславі (Словаччина)
Станчіене Далія Марія – доктор гуманітарних наук, професор, Клайпедський університет (Литва)
Ткаченко Павло – кандидат педагогічних наук, доцент, Житомирський національний агроекологічний університет (Україна)
Товканець Ганна – доктор педагогічних наук, професор, Мукачівський державний університет (Україна)
Товканець Оксана – доктор педагогічних наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Шандор Федір – доктор філософських наук, професор, Ужгородський національний університет (Україна)
Шемпрух Йоланта – доктор педагогічних наук, професор, Жешувський Університет (Польща)
Шишенко Інна – кандидат педагогічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка (Україна)

Рецензенти:
Леврінц Маріанна – доктор педагогічних наук, професор
Мешко Галина – доктор педагогічних наук, професор

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 р.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції Серія Зт №32 від 31 травня 2006 р.

Засновник і видавець:
Ужгородський національний університет, Україна, 88000, м.Ужгород, пл.Народна, 3. Видавництво: вул. Капітульна, 18; e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Адреса редакції:
88017, м.Ужгород, вул.Університетська, 14, факультет суспільних наук, кім.218
e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua
Сайт: http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua

Збірник наукових праць видається з березня 1998 р., двічі на рік.

На підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 886 від 02.07.2020 р. (додаток 4) збірник включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» у галузі педагогічних наук (011 – Освітні, педагогічні науки; 012 – Дошкільна освіта; 013 – Початкова освіта; 014 – Середня освіта (за предметними спеціальностями); 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями); 016 – Спеціальна освіта; 231 – Соціальна робота).

Збірник представлено у наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах: Google Scholar (США); Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського (Україна); Index Copernicus – ICV 2021: 99.03 (Польща)

Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол №5 від 04 травня 2023 року

УДК 371; 378; 364
Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2023. Випуск 1 (52). 256 с.

© Ужгородський національний університет, 2023

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»

SCIENTIFIC BULLETIN OF UZHHOROD UNIVERSITY

ISSN 2524-0609

Series

PEDAGOGY

SOCIAL WORK

Collection of Scientific Works

Issue 1 (52)

Uzhhorod – 2023

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.
Series: «Pedagogy. Social Work». Issue 1 (52) ' 2023

− is a scientific-practical journal in the field of pedagogy. Its main thematic areas are the current issues of: methodology and history of pedagogy, theory and practice of teaching, theory and practice of education, theory and methodology of professional education, social pedagogy, social work, modern pedagogical technologies and other areas of pedagogical science.

Editorial Board

Editor-in-Chief: Bartosh Olena − Candidate of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Deputy of Editor-in-Chief: Kozubovska Iryna − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:
Vorotnykova Iryna − Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
Holonič Ján − Doctor of Philosophy in Social Work, Comenius University in Bratislava (Slovakia)
Danko Dana − Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Kanyuk Oleksandra − Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Kuzma Iryna − Candidate of Pedagogical Sciences, Ternopil Regional Municipal Institute of Postgraduate Pedagogical Education; Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)
Mykytenko Natalia − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ivan Franko National University of Lviv (Ukraine)
Oleksiuk Natalia − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Volodymyr Hnatiuk Ternopil National Pedagogical University (Ukraine)
Opachko Mahdalyna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Orosová Renáta − Doctor of Philosophy in Pedagogy, Pavol Jozef Šafárik University in Kosice (Slovakia)
Povidaichyk Oksana − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Popadych Olena − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Popovych Anna − Candidate of Sociological Sciences, Associate Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Rozlutska Halyna − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Smyła Joanna − Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, University of Rzeszów (Poland)
Sokol Mariana − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, I.Ya.Horbachevsky Ternopil National Medical University (Ukraine)
Stančiak Jaroslav − Doctor of Philosophy in Social Work, Associate Professor, Comenius University in Bratislava (Slovakia)
Stanciene Dalia Marija − Doctor of Humanities, Professor, Klaipeda University (Lithuania)
Tkachenko Pavlo − Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Zhytomyr National Agro-Ecological University (Ukraine)
Tovkanets Hanna − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Mukachevo State University (Ukraine)
Tovkanets Oksana − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Shandor Fedir − Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)
Szempruch Jolanta − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, University of Rzeszów (Poland)
Shyshenko Inna − Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, A.S.Makarenko Sumy State Pedagogical University (Ukraine)

Reviewers:
Lőrincz Marianna − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Meshko Halyna − Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Certificate of the print media state registration Series KV № 7972 dated by October 9, 2003

Certificate of state registration of publishers, manufacturers, and distributors of publishing products Series 3m №32 dated by 31 May 2006

Founder and publisher:
Uzhhorod National University, Ukraine, 88000, Uzhhorod, Narodna square, 3. Publishing House Goverla: Kapitulna str., 18;
e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Editorial address:
88017, Uzhhorod, Universitetska str., 14, Faculty of Social Sciences, room 218, e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua
Website: http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua

The journal is being published twice a year since March 1998.

Based on the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of 02.07.2020 (Annex 4) the collection is included in the List of scientific professional publications of Ukraine category «B» in the field of pedagogical sciences (011 − Educational, pedagogical sciences; 012 − Preschool education; 013 − Primary education, 014 − Secondary education (by subject specialties), 015 − Professional education (by specializations), 016 − Special education, 231 − Social work).

The journal is registered in scientometric databases, repositories and search engines: Google Scholar (the USA); National Library of Ukraine named after Vernadsky (Ukraine); Index Copernicus − ICV 2021: 99.03 (Poland)

Recommended for publication by the Scientific Council of Uzhhorod National University, record №5 from May 04, 2023

UDC 371; 378; 364
Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work. 2023. Issue 1 (52). 256 p.

© Uzhhorod National University, 2023

ЗМІСТ

Антонюк Дмитро, Вакалюк Тетяна.
ОГЛЯД ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ МАГІСТРІВ У ГАЛУЗІ ІТ 11

Бартош Олена.
ІНТЕГРАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ СКЛАДОВОЇ ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 19

Башкір Ольга, Боярська-Хоменко Анна, Осова Ольга.
МЕТОДОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ: ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН 24

Бойчук Валентина.
МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ АНАЛІЗ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПІДЛІТКІВ У КОНТЕКСТІ МІЖКУЛЬТУРНІЙ КОМУНІКАЦІЇ 29

Бондар Тамара.
ДІЯЛЬНІСТЬ ЛІТНІХ ЗАМІСЬКИХ ТАБОРІВ США В СИСТЕМІ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ 33

Бондарчук Наталія, Круцевич Тетяна, Погасій Людмила.
ВИКОРИСТАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ ПРИ РОЗРОБЦІ НОВИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ СТАРШОКЛАСНИКІВ 37

Вансач Петер, Гуляшова Моніка.
АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ БІЖЕНЦЯМ З УКРАЇНИ В СЛОВАЦЬКУ РЕСПУБЛІКУ 41

Желанова Вікторія, Єпіхіна Марина.
ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СИСТЕМИ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ З СУБ'ЄКТАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 46

Заіка Віталій, Шаравара Роман.
ВПЛИВ ДИСГАРМОНІЙНИХ ДИТЯЧО-БАТЬКІВСЬКИХ СТОСУНКІВ НА ВИНИКНЕННЯ АДИКТИВНИХ СХИЛЬНОСТЕЙ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА 50

Захаріна Тетяна.
НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВЕТЕРАНАМИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ 55

Кіндрачук Надія.
ВИХОВАННЯ ГУМАНІСТИЧНОЇ ПОЗИЦІЇ ТА ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ДЛЯ РОБОТИ В ІНКЛЮЗИВНОМУ ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ 60

Козубовська Ірина, Булеза Богдана, Шип Оксана.
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ «ГРУПИ РИЗИКУ» В США 64

Козубовський Максим.
СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ПРОБЛЕМНИХ ДІТЕЙ В ЛІТНІХ ТАБОРАХ США 68

Коломієць Олена, Демиденко Тетяна.
СОЦІАЛЬНА ПРОФІЛАКТИКА ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ ВІД МЕРЕЖЕВИХ ІГОР 72

Курило Ольга.
МЕТОДИ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ ДО ТВОРЧОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 78

Кушнір Наталія.
ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ПРИКЛАДІ ПОЛЬСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ «REHABILITACJA 25 PLUS» 84

Леврінц Маріанна.
АЛЬТЕРНАТИВНА ОСВІТА ПЕДАГОГІВ У США: АЛЬТЕРНАТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ 88

Лещук Галина, Сорока Ольга.
ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ 94

Литвинова Світлана.
ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ ДОПОВНЕНОЇ РЕАЛЬНОСТІ BLIPPBUIDER УЧИТЕЛЯМИ ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНИХ ПРЕДМЕТІВ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ 98

Ляшко Мар'яна.
НАЦІОНАЛЬНА МЕНШИНА ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ 106

Мешко Галина, Мешко Олександр.
УПРАВЛІННЯ ПРОФЕСІЙНИМ РОЗВИТКОМ УЧИТЕЛІВ У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 110

Міхеєва Оксана, Мищак Людмила.
НОВІ УМОВИ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА СТУДЕНСЬКОЇ МОЛОДІ 115

Науменко Олександр, Стучинська Наталія, Мусієнко Людмила.
РОЛЬ МОТИВАЦІЇ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ МАЙБУТНІМИ ЛІКАРЯМИ ... 119

Несен Олена, Козлов Андрій, Спузяк Вікторія.
ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНИХ ЗАВДАНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 124

Орос Віктор, Петечук Юлія.
ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНОЇ МАТЕМАТИКИ ... 129

Палкуш Віталія.
ТИПОЛОГІЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ШКІЛ США ... 133

Пасічна Олена.
ФОРМУВАННЯ УМІНЬ І НАВИЧОК РОБОТИ З НАУКОВИМИ ТЕКСТАМИ У ПРОЦЕСІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ З КУРСУ «УКРАЇНСЬКА МОВА (ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ)» ... 137

Писарчук Оксана, Гладун Леся.
ГУМОРИСТИЧНА ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ SOFT SKILLS В ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ ... 141

Повідайчик Михайло.
СУТНІСТЬ І ЗМІСТ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВЧИТЕЛЯ МАТЕМАТИКИ В КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ КОНКУРЕНЦІЇ «П'ЯТИ СИЛ» М. ПОРТЕРА ... 148

Повідайчик Оксана, Глебена Мирослава, Попик Мар'яна.
СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 154

Поліщук Віра, Субтельний Микола, Гелюх Андріан.
ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ СТУДЕНТІВ:УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ ... 159

Попадич Олена.
ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК НАПРЯМ ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ ... 163

Попович Анна, Сабовчик Антоніна, Кацьора Олександр.
PEST-ФАКТОРИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ: HELICOPTER VIEW ... 169

Пришляк Оксана.
АНАЛІЗ РІВНІВ СФОРМОВАНОСТІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ ... 176

Реблян Антоніна.
ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТАХ ... 182

Розлуцька Галина.
ВИМУШЕНЕ ПЕРЕСЕЛЕННЯ ЯК ЧИННИК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ У ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ... 186

Саранча Ірина, Осецька Інна.
ДОСЛІДЖЕННЯ СТАНУ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СУПРОВОДУ ПІД ЧАС ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ ... 190

Сікора Ярослава.
СТАНДАРТИЗАЦІЯ ІТ-ОСВІТИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ ... 195

Сліпенко Вікторія.
ОСОБЛИВОСТІ МОВНОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ... 202

Степчук Надія, Мордвінцев Геннадій, Сусла Вікторія.
ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ І ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ НАВЧАННІ ПЛАВАННЮ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ... 206

Стойка Олеся.
ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ В УГОРЩИНІ ... 210

Товканець Ганна, Дендел Людмила.
ПОЧАТКОВА ОСВІТА У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ НА ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ: ЦІЛІ, ЗМІСТ ТА ЗАВДАННЯ ... 214

Товканець Оксана.
ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД У РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 218

Товт Валерій, Сивохоп Едуард, Сусла Вікторія.
ФІЗИЧНІ ВПРАВИ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ДОВІЛЬНОЇ УВАГИ МОТОРНОГО ТИПУ В УЧНІВ 5-9 КЛАСІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ ... 223

Томашевська Мирослава, Кучінка Тетяна.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ... 228

Шапочка Ігор, Юрченко Наталія.
ІСТОРИЧНИЙ ОГЛЯД НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА КАФЕДРІ АЛГЕБРИ
В УЖГОРОДСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ 233

Шаргун Тетяна, Жукова Анна, Горошко-Яровик Лілія.
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ МЕТОДИКИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ЯК ОДИН З ЕФЕКТИВНИХ СПОСОБІВ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
У ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 237

Шкуро Валентина, Ворона Олександр.
ВПРОВАДЖЕННЯ ДОСТУПНОСТІ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ
ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ 242

Шостачук Андрій.
ФОРМУВАННЯ ПРОСТОРОВОЇ УЯВИ У МАЙБУТНІХ КОНСТРУКТОРІВ-МЕХАНІКІВ 247

Яценко Ліана, **Литвишко Олена.**
НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ 252

C O N T E N T S

Antoniuk Dmytro, Vakaliuk Tetiana.
OVERVIEW AND CLASSIFICATION OF DIGITAL EDUCATIONAL RESOURCES FOR ECONOMIC AND MANAGERIAL EDUCATION OF MASTER DEGREE STUDENTS MAJORING IN INFORMATION TECHNOLOGIES 11

Bartosh Olena.
INTEGRATION OF RESEARCH INFORMED COMPONENT IN THE TRAINING PROCESS OF FUTURE SPECIALISTS IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS 19

Bashkir Olga, Boiarska-Khomenko Anna, Osova Olga.
METHODOLOGY OF TRAINING MASTERS: EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES 24

Boichuk Valentyna.
INTERDISCIPLINARY ANALYSIS OF THE AGE CHARACTERISTICS OF TEENAGERS IN THE CONTEXT OF INTERCULTURAL COMMUNICATION 29

Bondar Tamara.
ACTIVITIES OF COUNTRY SUMMER CAMPS OF THE USA IN THE SYSTEM OF PREVENTION OF DEVIANT BEHAVIOR OF THE MINORS 33

Bondarchuk Nataliia, Krutsevych Tetyana, Pohasii Liudmyla.
USING OF EUROPEAN EXPERIENCE IN THE ELABORATING OF NEW CONCEPTUAL APPROACHES TO PHYSICAL EDUCATION OF UKRAINIAN HIGH SCHOOL PUPILS 37

Vansač Peter, Guľašová Monika.
ANALYSIS OF THE SOCIAL ASSISTANCE OF THE SLOVAK REPUBLIC FOR THE REFUGEES FROM UKRAINE 41

Zhelanova Victoriia, Yepikhina Maryna.
PEDAGOGICAL TOOLKIT OF THE SYSTEM OF PARTNER INTERACTION OF THE PRIMARY SCHOOL TEACHER BETWEEN SUBJECTS OF THE EDUCATIONAL PROCESS 46

Zaika Vitalii, Sharavara Roman.
THE INFLUENCE OF DISHARMONOUS CHILD-PARENT RELATIONSHIPS ON THE EMERGENCE OF ADDICTIVE TENDENCIES IN ADOLESCENT AGE AS A SOCIAL PROBLEM 50

Zakharina Tetiana.
DIRECTIONS OF SOCIAL WORK WITH VETERANS OF THE HYBRID WAR 55

Kindrachuk Nadiya.
UPBRINGING OF A HUMANISTIC POSITIONAND HUMANISTIC VALUES OF FUTURE SPEECH THERAPISTS IN THE PROCESS OF THEIR PROFESSIONAL TRAINING FOR WORK IN AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT 60

Kolomiets Olena, Demydenko Tetyana.
SOCIAL PREVENTION OF ADOLESCENT ONLINE GAMING ADDICTION 64

Kozubovska Iryna, **Buleza Bohdana, Shyp Oksana.**
SCIENTIFIC APPROACHES TO THE PROBLEM OF DEVIANT BEHAVIOR OF ADOLESCENTS AT RISK 68

Kozubovsky Maksym.
SOCIAL EDUCATION OF VULNERABLE CHILDREN IN THE SUMMER CAMPS OF THE USA 72

Kurilo Olga.
METHODS OF INFLUENCING THE FORMATION OF THE MOTIVATIONAL AND VALUE COMPONENT OF THE READINESS OF FUTURE FOOD INDUSTRY ENGINEERS-TEACHERS FOR CREATIVE PROFESSIONAL ACTIVITY 78

Kushnir Nataliia.
FEATURES OF SOCIALIZATION AND INTEGRATION OF THE YOUTH WITH DISABILITIES AT THE EXAMPLE OF POLISH INTEGRATION PROGRAM «REHABILITACJA 25 PLUS» 84

Lőrincz Marianna.
IS ALTERNATIVE TEACHER EDUCATION AN OPTION FOR UKRAINE? 88

Leshchuk Halyna, **Soroka Olha**.
FORMATION OF PROFESSIONAL AND SPEAKING COMPETENCE OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES IN THE STUDY OF FOREIGN LANGUAGE 94

Lytvynova Svitlana.
THE USE OF THE BLIPPBUIDER AUGMENTED REALITY SERVICE BY TEACHERS OF NATURAL AND MATHEMATICAL SUBJECTS IN THE EDUCATIONAL PRACTICE 98

Liashko Mariana.
NATIONAL MINORITY AS AN OBJECT OF SOCIAL WORK: THEORETICAL ASPECT 106

Meshko Halyna, Meshko Oleksandr.
MANAGEMENT OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF TEACHERS IN AN INSTITUTION OF GENERAL SECONDARY EDUCATION 110

Mikheieva Oksana, Myshchak Liudmyla.
NEW CONDITIONS OF THE SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT OF YOUTH STUDENTS 115

Naumenko Oleksandr, Stuchynska Natalia, Musiienko Liudmyla.
THE ROLE OF MOTIVATION IN LEARNING ENGLISH FOR SPECIAL PURPOSE
BY FUTURE DOCTORS 119

Nesen Olena, Kozlov Andrii, Spuziak Viktoriia.
INCREASING THE INTEREST OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN PERFORMING
INDEPENDENT WORK DURING STUDIES AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION 124

Oros Viktor, **Petechuk Yuliia**.
PEDAGOGICAL COOPERATION IN STUDYING SCHOOL MATHEMATICS 129

Palkush Vitaliia.
TYPOLOGY OF ALTERNATIVE SCHOOLS IN THE USA 133

Pasichna Olena.
FORMATION OF THE ABILITIES AND SKILLS OF WORKING WITH SCIENTIFIC TEXTS
IN THE LANGUAGE TRAINING PROCESS FOR HIGHER EDUCATION STUDENTS IN THE
CLASSES OF THE COURSE «UKRAINIAN LANGUAGE (BY PROFESSIONAL DIRECTION)» 137

Pysarchuk Oksana, Hladun Lesia.
HUMOROUS THEATRICAL ACTIVITY AS A MEANS OF SOFT SKILLS FORMATION
IN PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION 141

Povidaichyk Mykhailo.
THE ESSENCE AND CONTENT OF THE COMPETITIVENESS OF A MATHEMATICS TEACHER
IN THE CONTEXT OF PORTER'S «FIVE FORCES» THEORY OF COMPETITION 148

Povidaychyk Oksana, **Hlebena Myroslava, Popyk Mariana.**
ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF SCIENTIFIC RESEARCH ACTIVITIES
OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS 154

Polishchuk Vira, Subtelny Mykola, Heliukh Andrian.
FOREIGN EXPERIENCE OF SOCIAL SUPPORT OF STUDENTS: LESSONS FOR UKRAINE 159

Popadych Olena.
LEGAL EDUCATION AS A WAY TO PREVENT DEVIANT BEHAVIOR AMONG ADOLESCENTS 163

Popovych Anna, **Sabovchyk Antonina**, **Katsora Oleksandr.**
PEST-FACTORS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT IN UKRAINE:
HELICOPTER VIEW 169

Pryshliak Oksana.
ANALYSIS OF LEVELS OF FORMATION OF INTERCULTURAL COMPETENCE
OF FUTURE TEACHERS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL 176

Reblyan Antonina.
HISTORICAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF SCIENTIFIC RESEARCH
ACTIVITIES OF STUDENTS IN EUROPEAN UNIVERSITIES 182

Rozlutska Halyna.
FORCED RESETTLEMENT AS A FACTOR OF DEVIANT BEHAVIOUR OF CHILDREN
AND ADOLESCENTS IN THE MULTICULTURAL ENVIRONMENT 186

Sarancha Iryna, Osetska Inna.
STUDY OF THE STATE OF COMMUNICATION TIES OF PRIMARY SCHOOL
AGE CHILDREN IN THE PROCESS OF SUPPORT DURING INCLUSIVE EDUCATION 190

Sikora Yaroslava.
STANDARDIZATION OF IT EDUCATION AT THE PRESENT STAGE:
A COMPARATIVE ASPECT 195

Slipenko Viktoriia.
PECULIARITIES OF THE LANGUAGE EDUCATIONAL POLICY
OF THE EUROPEAN UNION COUNTRIES 202

Stepchuk Nadiia, Mordvintsev Gennady, Susla Victoria.
USING MODERN INNOVATIVE METHODS AND TECHNOLOGIES
IN TEACHING SWIMMING TO CHILDREN OF PRESCHOOL AGE 206

Stoika Olesia.
THE TRENDS IN THE DIGITALIZATION OF TEACHER PROFESSIONAL
TRAINING IN HUNGARY 210

Tomashevska Myroslava, Kuchinka Tetiana.
ORGANISATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION
OF PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE SPECIALISTS IN HIGHER
EDUCATION INSTITUTIONS 214

Tovkanets Anna, Lendel Liudmila.
PRIMARY EDUCATION IN GREAT BRITAIN AT THE BEGINNING OF THE XXI CENTURY:
GOALS, CONTENT AND TASKS 218

Tovkanets Oksana.
INTEGRATIVE APPROACH IN THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN HIGHER EDUCATION 223

Tovt Valeriy, Syvokhop Eduard, Susla Viktoriya.
PHYSICAL EXERCISES FOR IMPROVING THE VOLUNTARY MOTOR-TYPE ATTENTION
IN 5-9 GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS 228

Shapochka Ihor, Yurchenko Nataliia.
HISTORICAL OVERVIEW OF SCIENTIFIC RESEARCH AT THE DEPARTMENT ALGEBRA
IN UZHHOROD UNIVERSITY 233

Shargun Tetiana, Zhukova Anna, Horoshko-Jarovyk Lilia.
THE PECULIARITIES OF THE COMMUNICATIVE METHOD OF TEACHING
A FOREIGN LANGUAGE AS ONE OF THE EFFECTIVE TOOLS
FOR THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' LEADERSHIP COMPETENCIES 237

Shkuro Valentyna, Vorona Oleksandr.
IMPLEMENTATION OF ACCESSIBILITY AND INCLUSIVENESS IN THE PROCESS
OF DEVELOPMENT OF COMMUNITIES AND TERRITORIES OF UKRAINE..... 242

Shostachuk Andrii.
FORMATION OF SPATIAL IMAGINATION IN THE FUTURE MECHANICAL DESIGNERS..... 247

Yatsenko Liana, Lytvyshko Olena.
NORMATIVE AND LEGAL REGULATION OF SOCIAL POLICY IN MODERN UKRAINE..... 252